

Etyka, wartości i wybory moralne

Jak rozpoznać dobro, odpowiedzialność i sens działania?

“

Etyka nie pyta tylko o to, co wolno zrobić, ale także o to, jakim człowiekiem chcemy się stawać.

”

Co jest dobre?

Kto ponosi odpowiedzialność?

Dlaczego mam tak postąpić?

Jakie wartości są tutaj ważne?

W kolejnym module mapa pokaże najważniejsze sposoby myślenia o **moralności**:
obowiązek, konsekwencje, cnotę, sumienie i odpowiedzialność.

ETYKA, WARTOŚCI I WYBORY MORALNE

1

Czym jest etyka?

Etyka to dział filozofii, który pyta o dobro, zło, powinność, odpowiedzialność, wartości i sposób życia.

- nie chodzi tylko o przepisy
- chodzi o rozumienie sensu działania
- pomaga analizować wybory i ich uzasadnienie
- łączy wolność z odpowiedzialnością

Moralność

- konkretne normy
- zwyczaje
- oceny dobra i zła w życiu społecznym

Etyka

- refleksja nad moralnością
- pytanie o uzasadnienie norm
- analiza wartości i decyzji

2

Główne pytania etyczne

Co powinienem zrobić?

Dlaczego to działanie jest dobre albo złe?

Jakie wartości są zagrożone?

Czy cel usprawiedliwia środki?

Czy jestem odpowiedzialny za skutki?

Jaką osobą staję się przez ten wybór?

ETYKA

refleksja nad
dobrym działaniem
i dobrym życiem

5

Wolność i odpowiedzialność

- wolność nie oznacza robienia czegokolwiek
- wybór pociąga za sobą konsekwencje
- odpowiedzialność oznacza gotowość do uznania skutków własnego działania
- im większa świadomość, tym większa odpowiedzialność

Nie ma dojrzałej wolności bez odpowiedzialności.

3

Trzy ważne sposoby myślenia o moralności

A

Etyka obowiązku

Hasło: „Zrób to, co powiniesz.”

- ważne są zasady
- liczy się obowiązek
- człowiek nie powinien traktować innych wyłącznie jako środka
- decyzja moralna wymaga szacunku dla osoby

Przykład: „Nie kłamie, nawet jeśli kłamstwo mogłoby być wygodne.”

B

Etyka konsekwencji

Hasło: „Sprawdź skutki działania.”

- ważne są rezultaty
- pytamy, komu działanie pomaga, a komu szkodzi
- ocena moralna zależy od następstw
- trzeba myśleć o dobru wielu osób

Przykład: „Wybieram rozwiązanie, które przynosi najmniej szkody i najwięcej dobra.”

C

Etyka cnót

Hasło: „Kształtuj dobry charakter.”

- ważne jest to, jakim człowiekiem się stajesz
- cnoty rozwija się przez praktykę
- liczy się mądrość, odwaga, sprawiedliwość, umiarkowanie
- dobre działanie wynika z dobrego charakteru

Przykład: „Nie chodzi tylko o pojedynczy czyn, ale o sposób życia.”

6

SUMIENIE

wewnętrzna zdolność
oceny własnych czynów

- pomaga rozpoznać dobro i zło
- wymaga kształtowania
- może być zagłuszane przez presję, wygodę lub strach
- nie zastępuje myślenia, ale je wspiera

Czy potrafię uzasadnić swój wybór przed sobą i przed innymi?

DYLEMAT MORALNY

sytuacja, w której różne wartości lub obowiązki wchodzić ze sobą w konflikt.

- ♥ prawda czy ochrona czyichś uczuć?
- 👥 lojalność wobec grupy czy sprawiedliwość?
- 👉 własna korzyść czy dobro wspólne?
- ⚠️ posłuszeństwo zasadzie czy reakcja na wyjątkową sytuację?

- 1 Nazwij problem.
- 2 Wskaż wartości.
- 3 Sprawdź możliwe skutki.
- 4 Zobacz, kto jest odpowiedzialny.
- 5 Uzasadnij wybór.

Jak używać tej mapy?

Kiedy analizujesz sytuację moralną, zapytaj:

- ? Jaka wartość jest tutaj najważniejsza?
- ? Czy ktoś zostaje potraktowany niesprawiedliwie?
- ? Czy decyzja szanuje godność osoby?
- ? Jakie będą konsekwencje?
- ? Czy ten wybór buduje dobry charakter?

MODUŁ 10

Polityka, władza i filozofia współczesna

Państwo, wolność, sprawiedliwość i pytania naszych czasów

“

Filozofia polityki pyta o to, jak ludzie mogą żyć razem, nie tracąc wolności, godności i odpowiedzialności.

”

władza

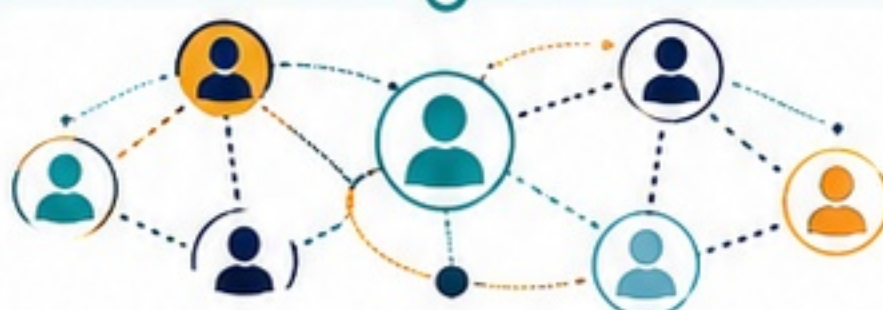
wolność

państwo

sprawiedliwość

społeczeństwo

Ostatnia mapa łączy klasyczne pytania o władzę z problemami współczesnego świata: **nadzorem**, **nierównościami**, **wolnością** i **odpowiedzialnością publiczną**.

POLITYKA, WŁADZA I FILOZOFIA WSPÓŁCZESNA

1 Główne pytania filozofii polityki

- ? Kto powinien rządzić?
- ? Skąd bierze się prawomocność władzy?
- ? Jakie są granice wolności?
- ? Czym jest sprawiedliwość?
- ? Po co istnieje państwo?
- ? Kiedy obywatel powinien być posłuszny prawu?
- ? Czy dobro wspólne może ograniczać interes jednostki?

Filozofia polityki nie zajmuje się tylko instytucjami, ale także pytaniem o sens wspólnego życia.

2 WŁADZA

zdolność wpływania na działania innych ludzi

- może być oparta na prawie
- może wynikać z siły, autorytetu, tradycji albo wiedzy
- wymaga uzasadnienia
- może chronić wspólnotę albo prowadzić do nadużyć

Kiedy władza jest uzasadniona, a kiedy staje się dominacją?

3 PAŃSTWO

organizacja życia zbiorowego, która tworzy prawo, porządek i instytucje.

- ochrona bezpieczeństwa
- stanowienie prawa
- rozwiązywanie konfliktów
- organizacja dobra wspólnego
- ochrona praw obywateli

porządek ↔ wolność

Państwo ma chronić wspólnotę, ale nie powinno niszczyć godności i wolności człowieka.

4 Wolność

Wolność negatywna

wolność od przymusu

- nikt nie zmusza mnie bez uzasadnienia
- mam przestrzeń działania
- państwo nie powinno ingerować bez potrzeby

Wolność pozytywna

wolność do działania i rozwoju

- mam realną możliwość wyboru
- potrafię korzystać z praw
- warunki społeczne pozwalają mi działać

Wolność to nie tylko brak zakazu, ale także możliwość odpowiedzialnego działania.

5 SPRAWIEDLIWOŚĆ

pytanie o to, co komu się należy i dlaczego.

- równość wobec prawa
- uczciwy podział dóbr
- ochrona słabszych
- odpowiedzialność za wspólnotę
- uznanie godności każdej osoby

Pytania zastosowane:

- ? Czy wszyscy mają takie same szanse?
- ? Czy prawo chroni tylko silnych?
- ? Czy nierówności są uzasadnione?
- ? Co oznacza dobro wspólne?

FILOZOFIA POLITYKI

refleksja nad władzą, państwem, wolnością i sprawiedliwością

8 NADZÓR

kontrola zachowań, informacji i przestrzeni życia społecznego.

- może być jawny albo ukryty
- może działać przez instytucje, technologię, normy społeczne
- wpływa na to, jak ludzie się zachowują
- rodzi pytanie o granice kontroli

Czy człowiek zachowuje wolność, jeśli stale czuje się obserwowany?

6 Klasyczne punkty odniesienia

Platon

- pytanie o sprawiedliwe państwo
- rządy mądrości
- porządek duszy i porządek wspólnoty

Arystoteles

- człowiek jako istota społeczna
- wspólnota polityczna jako przestrzeń dobrego życia
- znaczenie cnót obywatelskich

Machiavelli

- realizm polityczny
- skuteczność władzy
- napięcie między moralnością a polityką

Hobbes

- państwo jako ochrona przed chaosem
- umowa społeczna
- bezpieczeństwo jako warunek porządku

Rousseau

- wolność i wola ogólna
- pytanie o relację jednostki i wspólnoty
- krytyka nierówności społecznych

7 WSPÓŁCZESNE PYTANIA FILOZOFICZNE

- Czy technologia wzmacnia wolność, czy kontrolę?
- Jak rozumieć prywatność w świecie cyfrowym?
- Czy nadzór może być usprawiedliwiony bezpieczeństwem?
- Jak mówić o sprawiedliwości w świecie nierówności?
- Czy demokracja wymaga aktywnych obywateli?
- Jak odróżnić informację od manipulacji?
- Czy człowiek jest odpowiedzialny za przyszłe pokolenia?

9 OBYWATELSTWO

nie tylko status prawny, ale także udział w życiu wspólnoty.

- znajomość praw i obowiązków
- udział w debacie
- odpowiedzialność za słowo
- troska o dobro wspólne
- krytyczne myślenie wobec władzy i informacji

Filozofia pomaga obywatelowi nie tylko słuchać, ale także pytać, rozumieć i oceniać.

10 Jak używać tej mapy?

Gdy analizujesz problem społeczny lub polityczny, zapytaj:

- 1 Kto ma władzę?
- 2 Na czym opiera się ta władza?
- 3 Czy czyjaś wolność jest ograniczana?
- 4 Czy decyzja jest sprawiedliwa?
- 5 Kto korzysta, a kto ponosi koszty?
- 6 Czy dobro wspólne jest naprawdę brane pod uwagę?
- 7 Czy obywatel ma możliwość sprzeciwu i debaty?

władza | państwo | wolność | sprawiedliwość | prawo | obywatelstwo | dobro wspólne | nadzór | demokracja | odpowiedzialność

„ Filozofia zaczyna się od pytania — i pomaga widzieć więcej niż pierwszą odpowiedź. „